

INTERPRETĂRI HOMERICE

Pe marginea Iliadei lui Homer, în traducerea lui G. Murnu

DE

D. MARMELIUC

(continuare din vol. V)

CÎNTUL II

V. 341 (349°)

... nainte de-a ști dacă Zeus

Ne înșală cu vestirea sau nu după semnele date,

traduce Murnu³. *Ne înșală* este evident greșeală de tipar pentru *Ne înșelă* ca în Murnu². Așa cum se prezintă versul în Murnu³ nici nu se poate citi ca hexametrul.

V. 373 (381°)

νῦν δ' ἔρχεσθ' ἐπὶ δειπνον, ἵνα ξυνάγωμεν Ἄρηα

e tradus în Murnu² și Murnu³:

Hai să-mbucăm din merinde, ca-n urmă să-ncepem războiul.

În forma aceasta, versul nu se armonizează cu întreg contextul acestui pasaj din vorbirea lui Agamemnon. Acesta, răspunzînd lui Nestor își exprimă regretul că l-a jignit pe Ahile, împreună cu care ar cuceri acum imediat Troia. „*Noi trebuie să începem însă lupta fără ajutorul lui. Înainte de aceea trebuie să luăm masa principală*” — aceasta înseamnă la Homer δειπνον — „deoarece intrînd în luptă, va trebui să ne batem toată ziua, fără răgaz pentru mîncare”. Mai clar este deci:

Masa de-amiazi acum să luăm, c-apoi lupta începem

V. 379 (387°)

εἰ μὴ νῦν ἔλθοῦσα διακρινέει μένος ἀνδρῶν

e tradus în Murnu² și Murnu³ :

Pînă ce n-o veni noaptea să-mpiedice-avîntul oștirii.

În textul grecesc nu e vorba de o împiedicare a avîntului oștirii ahee, ci de o despărțire a luptătorilor înfocați din ambele oștiri. Deci :

Pînă ce noaptea venind să curme al luptelor iureș.

V. 393 (401°)

εὐχόμενος θάνατόν τε φυγεῖν καὶ μῶλον Ἄρης

e tradus în Murnu² și Murnu³ :

Și se rugau să-i ferească de moarte, de crîncena trudă.

Μῶλος este vîlmășagul luptei. Dar după ce se roagă ca zeul ocrotitor să-i ferească de moarte, nu e logic să-l roage ca să-i ferească și de luptă, la care fiecare știe că trebuie să meargă. Avem aici o hendiadă, care se traduce mai bine :

Și se rugau să-i ferească de moarte în crîncena luptă.

V. 407 (415°)

Și porțile-n focul dușman să-i pot arde,

Așa traduce Murnu² și Murnu³, unde „dușman” redă pe δῆλος, cuvînt care are aceeași tulpină ca și δαίω „a arde” și înseamnă în primul rînd „arzător, mistuitor”, și abia în al doilea rînd, figurat, „dușman, dușmănos”.

Cred că aici e vorba de sensul propriu al cuvîntului, așa cum indică și traducerea din Murnu¹.

Și-a lui porți să se mistuie-n flăcări.

Păstrînd forma versului din Murnu² și Murnu³, traducerea va fi mai corespunzătoare cu originalul, în contextul :

... Tavanul

Negru de fumuri și porțile-n flăcări de foc să-i pot arde.

Se pare că și aici traducerea din Murnu² și Murnu³ a fost influențată de către I. H. Voss („Die Tore verbrannt mit feindlicher Flamme”), pe cînd P. Mazon traduce „feu dévorant”, Cauer : „brennend, lodernd”.

V. 414 (422°). — G. Murnu repetă în acest vers, în toate edițiile sale, traducerea versului 459 din cîntul I al *Iliadei*, al cărui text este același :

αὔρουσαν μὲν πρῶτα καὶ ἔσφαξαν καὶ ἔδειραν

La Homer repetarea versului se potrivește, în romînește însă versul din cîntul II se referă la o singură vită, un taur, și de aceea vom traduce :

Tauru-njunghie, grumazu-i sucindu-i, și îl jupoais.

V. 423 (431°). — Aici se va înlocui „benchetuiau” prin „se ospătau”, ca în v. 464 (468°) din cîntul I, versul avînd forma :

Se ospătau, și-avea cuvenitul mertic fiecare.

Cuvîntul „mertic” cu sensul de „porție, parte”, e folosit aici ca în Murnu¹, VII, 320, unde δαίνυντο e tradus prin „ospătau” :

Ei ospătau și-avea deopotrivă mertic fiecare,

sau ca în *Odiseea*², XIV, v. 615¹;

... Vin negru [porcarul]
Stropi pe jos și-ntinse lui Ulise
Potirul plin, iar el șezu aproape
De-a lui mertic,

adică de porția ce și-o oprise pentru sine.

V. 447 (455°). — Ασπετον ὄλην traduce Murnu¹ prin „codrul întins”, Murnu² și Murnu³ prin „pădure nămornică”, o bună achiziție pentru versul lui G. Murnu :

Cum arzătorul pîrjol o pădure nămornic-aprinde.

— V. 517 (526°) este în Murnu² și Murnu³ un tetrametru :

Lîngă beoți rinduindu-i, la stînga.

În conformitate cu sensul din textul original, acest tetrametru se poate întregi, devenind hexametru :

*Pe foceni i-așezau în șiraguri acum căpitanii
Lîngă beoți rinduindu-i, la stînga, gata de luptă.*

V. 531 (540°). — Cuvintele ἄρως Ἀρηός sînt traduse în Murnu¹ prin „al lui Ares urmaș”, iar în Murnu² și Murnu³ prin „al lui Ares ortac”. P. Mazon traduce „rejeton d’Arès”. I. H. Voss „der Sprössling des Ares”.

În limba greacă există 2 omonime ἄρως, unul care înseamnă „vlăstar, ramură, lăstar” și fig. „descendent, urmaș”, al doilea, derivînd dintr-un * ἄροχος (ἄ-ὀδjos) = ἄσοδjos „însoțitor, tovarăș, camarad”.

Înlocuind în ultimile sale ediții pe „urmaș” prin „ortac”, G. Murnu realizează o îmbunătățire a textului versiunii. Cuvîntul „ortac” e un termen poetic, întilnit adesea în poezia romînească, ca de ex. în „Moartea lui Fulger” a lui G. Coșbuc :

Iar cînd a fost la-nmormîntat
Toți morții parcă s-au sculat
Să-și plîngă pe ortacul lor.

Cuvîntul „ortac” este, de altfel, sinonim cu gr. θερᾶπων, termen obișnuit în *Iliada*, pentru a exprima, urmat de genitivul Ἀρηός conceptul de „vitejie”, ca în v. 110 al aceluiași cînt II :

ὁ φίλοι, ἥρωες Δαναῶν, θερᾶποντες Ἀρηός,

și în alte locuri din epopeile homerice.

¹ Homer, *Odiseea*, în romînește de G. Murnu, ESPLA, 1956.

V. 540 (551°). — Cuvintele περιτελλομένων ἐνιαυτῶν sînt traduse de către G. Murnu, în toate edițiile sale, prin „încheindu-se anul”. Această versiune nu redă sensul sintagmei grecești, care vrea să spună că tinerii atenieni îi aduceau jertfe întemeietorului Atenei, lui Erehteu, *în fiecare an*, nu „la încheierea anului”. P. Mazon traduce „à chaque retour de l'année”, I. H. Voss „in kreisender Jahre Vollendung”.

Mai bine e :

*Unde-n fiece an, din veacuri, jertfescu-i feciorii
Atenieni.*

V. 545 (554°). — Cuvintele ἀνέρας ἀσπιδιώτας sînt redade în Murnu² și Murnu³ prin : „(armia lui) înarmată cu sulii”, pe cînd în Murnu¹ „(oastea)-narmată cu scuturi”. E de preferat versiunea lui Murnu¹, deși oștenii înarmați cu scuturi luptau de obicei cu sulia, puteau lupta însă și cu spada.

V. 558 (568°). — Sintagma βοὴν ἀγαθὸς Διομήδης este tradusă în Murnu¹ prin „voinicul Diomedes”, în Murnu² și Murnu³ prin „ortomanul Diomedes”, generalizîndu-se virtutea parțială, aceea de a înspăimînta pe dușmani prin *strigătul îngrozitor* în timpul învâlmășagului luptei, prin virtutea generală a voiniciei.

Aceleași cuvinte βοὴν ἀγαθός, de data aceasta epitet al lui Menelau în v. 576 (586°), sînt traduse în Murnu¹ prin „cutezătoru-n război”, iar în Murnu² și Murnu³ sînt omise, deși ele formează una dintre multiplele caracterizări ale „fratelui lui Agamemnon”. Se pune aici accentul mai mult pe cuvîntul ἀδελφεός.

Avîndu-se în vedere că Agamemnon e anunțat, cu cîteva versuri înainte (v. 569 = 576°), ca „cel mai fălos și mai mare-ntre toți căpitanii”, cred că nu e nevoie să se accentueze ulterior că Menelau este fratele lui, ceea ce nici nu se pomeneste în textul original, ci să se redea epitetul original.

De aceea versiunea din Murnu² și Murnu³ :

Fură conduși de Menelau, de fratele lui Agamemnon

trebuie modificată, cu apropiere de Murnu¹, în :

Fură conduși de-al lui frate Menelau, cel strașnic în răcnet.

V. 571 (581°). — Versul homeric

οἱ δ' εἶχον κοίλην Λακεδαιμόνα κητώεσσαν

ε tradus în Murnu¹

Locuitorii din plaiul ripos și-adîncat Lacedemon,

iar în Murnu² și Murnu³

Locuitorii din Lacedemona ripoas'albiata.

Cuvîntul κητώεσσα a dat de lucru înoă comentatorilor din antichitate. Unii, referind cuvîntul Λακεδαιμών, ca și Murnu¹, la regiunea, în care era așezată Sparta, puneau pe κητώεσσα în legătură cu κῆτος „monstru de mare” și îl traduceau prin „foarte întins”, alții interpretau pe κητώ-

εσσα = μέγα κύτος έχουσα, εις ἣν κήτη ἐκβράσσεται (regiunea care reprezintă o afundătură întinsă, spre care sînt aruncate focile maritime) ².

Λακεδαίμων este numele primitiv al oraşului Sparta, dar şi al regiunii a cărei capitală este Sparta şi care este situată între masivii muntoşi Taigetos şi Parnon. Cum în versul următor se vorbeşte şi despre unii din Faris şi din Sparta, e logic să referim pe Λακεδαίμων la regiunea cu acest nume şi κητώεσσα să se traducă prin „avînd rîpi şi prăpăstii”, aşa că versul 571 (581°) ar putea avea contextul :

Cei din Lacedemona, un şes între rîpi şi prăpăstii,

dacă nu se menţine versiunea din Murnu¹.

V. 590 al originalului grecesc repetă întocmai v. 356° din acelaşi cînt :

Τεσσασθαι Ἑλένης ὀρμήματά τε στοναχάς τε

care încă în antichitate a fost obiectul unor comentarii diferite.

Unii dintre comentatori, urmînd pe Aristarch, au văzut în Ἑλένης un genitiv obiectiv, traducînd versul „pentru a răzbuna suferinţele şi suspinele noastre pentru Elena”. Alţii, ca Suidas şi Hesychios, au văzut în Ἑλένης un genitiv subiectiv, ὀρμήματά τε στοναχαί τε fiind suferinţele şi suspinele ei, ale Elenei, pornind de la varianta iniţială a mitului răpirii Elenei, de către Paris, după care Elena a fost răpită fără voia ei, prin silnicie.

Aceasta este aici interpretarea justă a mitului ³, pe care G. Murnu a adoptat-o în toate ediţiile sale, traducînd (în Murnu² şi Murnu³) v. 348 (356°) :

Numai aşa răzbuna-veţi oftatul şi dorul Elenei

iar v. 580 (590°) :

Ca să răzbune mai repede dorul şi plînsul Elenei.

Poate că unificînd versiunea romînească pentru ambele locuri, vom traduce v. 348 (356°) :

Răzbuna-veţi aşa-al Elenei zbucium şi vaiер,

iar v. 580 (590°) :

... Mocnea de furie-ntr-însul

Ca să răzbune mai iule-al Elenei zbucium şi vaiер.

V. 664 (674°). — În acest vers. superlativul κάλλιστος tradus în Murnu¹ „cel mai frumos”, e redat în Murnu² şi Murnu³ prin „cel mai chipeş”. Cuvîntul „chipeş” implică, în sensul lui, şi noţiunea de „frumos”, înseamnă însă, mai ales, „arătos la înfăţişare”, deci „cu vlagă în sine”, ceea ce, în cazul de faţă, e dezminţit de ἀλαπαδνός din versul următor, care înseamnă „slab, fără vlagă”, fig. „neînsemnat”.

² Pape, I, s. v. κητώεις.

³ Cf. Ameis-Hentze, *Anhang zur Ilias*, I², Leipzig, 1877, p. 127, Pape, II, p. 381 s. v. ὄρημα, Cauer la II., II, 356.

Că frumusețea fizică, în sensul propriu al cuvîntului, impresiona pe ahei și pe cîmpul de luptă, se vede dintr-un loc al *Odiseei* (XI, v. 522), unde Odiseu, povestindu-i în Infern lui Ahile despre eroismul fiului său, Neoptolem, în luptele din preajma Troiei, îi spune cum acesta a ucis pe Eurypyl, care în armata troiană era κάλλιστος μετὰ Μέμνονα δῖον ⁴.

Se stabilesc astfel în epopeile homerice 2 perechi de luptători foarte frumoși : Ahile — Nireu de partea aheilor, Memnon — Eurypyl de partea troienilor.

Vom traduce dar pe κάλλιστος prin „cel mai frumos”, menținînd versiunea din Murnu¹, dar înlocuind în v. 675 al acestei versiuni, cuvîntul „putere” prin „virtute” :

*Dintre oștenii danai veniți cu Atrizii la Troia
Cel mai frumos era el după neîntrecutul Ahile,
Dar de virtute lipsit și urmat de oștire pușină.*

V. 682 (693°). — În toate cele trei ediții ale sale, G. Murnu redă patronimicul Σελπιπιδης prin „crai odrăslit din Serepiu” (Murnu¹) sau „Serepianul” (Murnu² și Murnu³).

Este, evident, o greșeală de tipar, trecută dintr-o ediție într-alta.

V. 687—688 (698°—699°). — Versurile grecești

τῶν αὖ Πρωτεσίλαος ἀρήιος ἡγεμόνευεν
ζῶδς ἐὼν· τότε δ' ἤδη ἔχεν κατά γαῖα μέλαινα

sînt traduse în Murnu² și Murnu³ :

... ascultau de vultanul
Protesilau, dar el mort zăcea pe sub neagra țărînă.

Nu sînt redată în această versiune cuvintele ζῶδς ἐὼν, omisiune care se resimte numaidecît în versiunea romînească.

Murnu¹ traduce aoeleași versuri :

Fură la luptă minăți de războinicul Protesilaos
Cît viețuit-a, dar el se stinse sub neagra țărînă.

Combinînd traducerea aceasta din Murnu¹ cu cea din Murnu³ credem că versurile 684—689 din această ultimă ediție ar fi mai corespunzătoare cu originalul grecesc în forma :

*Cei din Filake apoi și cei din Pirasos cu pajiști
Înflorite și cu-a Demetrei prejmuitură
Sfîntă și cei din Iton cu multe turme, din Antron
De lîngă mare, și din Pteleos cu pășuni, ascultau de
Protesilau, pînă ce sub neagra țărînă se duse,
Și cu obraji sfișiați ti rămase nevasta-n Filake.*

E drept că această versiune are un vers mai mult decît Murnu³, dar el se compensează prin decalajul de versuri, care există între această ediție a lui G. Murnu și originalul grecesc.

⁴ În traducerea *Odiseei*, G. Murnu atribuie greșit pe κάλλιστος lui Neoptolem.

V. 709—710 (721°—722°). — În Murnu¹, cuvintele κρατέρ' ἄλγεα πάσχων sînt traduse :

Dar Filoctet a rămas în chinuri amarnice-n Lemnos
în Murnu² și Murnu³ însă, cu o altă împărțire a versurilor :

... Dar de patimi

Greu suferind, Filoctet rămase în Lemnos ostrovul.

Deși cuvîntul „patimă” are și sensul de „suferință fizică, chin, boală”, sensul lui principal este „sentiment puternic și violent ; suferință morală”. De aceea, menținînd versiunea din Murnu¹, vom înlocui în Murnu² și Murnu³, „patimi” prin „o boală”, iar „suferind” prin „chinuit” :

... Dar de-o boală

Greu chinuit, Filoctet rămase în Lemnos ostrovul.

V. 798 (809°). — Versul

πάσαι δ' ὀίγνυντο πύλαι, ἐκ δ' ἔσσυτο λαός

e tradus în Murnu¹ :

Porțile toate deschid și afară s'avîntă poporul,

pe cînd Murnu² și Murnu³ prezintă versiunea :

Poarta deschid pe de-a-ntregul și ies năvălind cu duiumul

Traducerea corectă este aceasta din Murnu² și Murnu³, deoarece la Homer și la Hesiod cuvîntul πύλη e folosit mai ales la plural, desemnînd probabil cele două canaturi ale porții. În acest loc este vorba de o poartă troiană, care dădea spre tabăra ahee : Σκαιαὶ πύλαι (Il., III, 145) sau Δαρδάνιαι πύλαι (ib., V, 789), singura poartă amintită cu numele de *Iliada*⁵.

De aceea și versiunea lui I. H. Voss (ringsum standen geöffnet die Tore), ca și aceea a lui P. Mazon (toutes les portes s'ouvrent) nu corespund situației, deoarece n-avea nici un sens să se deschidă și porțile, care duceau în altă parte decît spre tabăra ahee.

V. 818 (829°). — Cuvintele Τηρείης ὄρος αἰπύ sînt traduse în Murnu¹ „cei de la muntele nalt al Tereii”, iar în Murnu² și Murnu³ „din răsărita Tereia”, ceea ce produce confuzie, deoarece „răsărit” înseamnă, cînd e vorba de un oraș, mai curînd „deosebit, de seamă, important” din alte puncte de vedere decît cel geologic.

Cum atît I. H. Voss (die Felsenhöhen von Tereia) cît și P. Mazon (Téréié, la haute montagne) pun accentul pe ὄρος se pare că aici este vorba de orașul Tereia din Misia, așezat pe muntele cu același nume⁶, dar că Homer se gîndește la populația din oraș și din jurul muntelui. De aceea e de preferat traducerea din Murnu¹, cu o mică modificare, și coordonată cu Murnu² și Murnu³ :

Cei din ținutul Apesos și din Adresteia orașul

Cei din Pitia și cei de la muntele-n pripor Tereia

Fură sub cîrma lui Amfios ...

⁵ V. Pape, s. v. πύλη, Caer la Il., III, 145.

⁶ Strabo, XIII, 589.

CÎNTUL III

V. 4. — Versul :

αὐτ' ἐπεὶ οὖν χειμῶνα φύγον καὶ ἀθέσφατον ὄμβρον

e tradus în Murnu¹ :

Care de iarnă fugind și gonite de ploi nesfirșite,

iar în Murnu³ :

Care de iarnă fugind și de vlog, de pluina tomnie.

În această ultimă versiune întâlnim două cuvinte puțin obișnuite : „vlog” și „pluină”.

Cuvîntul „vlog” e un regionalism, atestat în unele părți ale țării noastre, cu sensul de „cer întunecat peste tot, însoțit de ploi îndelungate”⁷, sau „ploaie îndelungată, necurmată”⁸. Cuvîntul „pluină” însă aparține dialectului aromîn și are înțelesul de „ploaie mărunță”⁹. Oricît de melodios ar fi acest cuvînt, moștenit din limba latină, nu credem că se va putea menține în limba noastră literară.

De aceea, combinînd pe Murnu¹ cu Murnu³, vom traduce (versul :

Care de iarnă fugind și de vlogul cu ploi nesfirșite.

V. 32. — Cuvintele κῆρ' ἀλεσίμων le traduce G. Murnu în toate edițiile sale „(ca) să scape de el”, adică de Menelau. Credem că accentul e pus pe cuvîntul κῆρ „moarte”, groaza care îl cuprinde pe Paris, cînd îl zărește pe acesta înaintînd împotriva lui. De aceea e mai potrivit poate :

Ca să scape de moarte, iute-n mulțime a dosit-o.

V. 52. — Versul grecesc :

οὐκ ἂν δὴ μείνειας ἀρηίφιλον Μενέλαον

este la P. Mazon întrebare, la Cauer afirmație dubitativă. G. Murnu acceptă în toate edițiile sale prima interpretare :

„N-ai vrea cumva să te pui cu Menelau ?” (Murnu³) sau „N-ai putea oare cu arma să-nfrunți pe viteazul Menelau ?” (Murnu¹). Credem însă că trebuie acceptată cealaltă interpretare. Hector a văzut doar că Paris a fugit din fața lui Menelau și i-a spus cuvinte grele : „Mîrșave Paris... muierece... mai bine nu te nășteași sau piereai înainte de a te însura etc.”. În v. 52 continuă expresiile de indignare ale lui Hector : „Tu nici n-ai putea să te măsoari în luptă cu Menelau, căci dacă ai îndrăzni, ai ști a cui soție ai răpit-o”.

⁷ Cf. A. Scriban, *Dicționarul limbii românești*, Iași, 1939.

⁸ Conv. lit. XLV, 938.

⁹ T. Papahagi, *Dicționarul dialectului aromîn, general și etimologic*, București, 1963.

Traducerea seriei de versuri, inițiată de optativul οὐκ ἄν μείνειας ar fi deci :

*Cu Menelau: nici poți tu să lupți, e-atuncia îndată
Bine ai ști de la cine furat-ai nevastă în floare,
Nici n-ar putea să-ți ajute cîntecul tău de chitară
Nici dăruinș-Afroditei, mîndrețea de chip și de plete:
Mort ai zăcea tu în colb ...*

Felul batjocoritor, în care este exprimată îndoiala lui Hector, conține în același timp o provocare și o speranță, cărora Paris le răspunde afirmativ în v. 69—70 (Murnu³) :

*Și între armii la mijloc apoi să mă puneți pe mine
Pentru Elena și-avutu-i întreg să mă bat cu Menelau.*

V. 60—63. — Comparația dintre asperitatea sufletului lui Hector și tăișul unei securi, cu care un meșter își taie, dintr-o tulpină de copac, birnele necesare construirii unei corăbii și care, prin greutatea ei, îi sporește forța de lovire, e mai bine redată în Murnu¹ decît în celelalte două ediții. O adoptăm cu o mică modificare :

*... ești crud ca securea tăioasă
Care-n tulpina de lemn răzbate, cînd harnicul meșter
Pentru corăbii birne își scoate, sporindu-i virtutea.*

Ca și securea tăioasă, vorbele lui Hector, pătrund în sufletul lui Paris și-l ajută să-și recapete curajul și forța de a înfrunta pe Menelau.

V. 97. — Avem aici iarăși un vers, în care Murnu³ revine asupra versiunii din Murnu², întorcîndu-se la Murnu¹. Căci

*... Eu socot că s-apropie ceasul răznirii
Dintre ahei și troieni ...*

din Murnu² e redat în Murnu³ prin :

*... Mi se pare c-aproape-i de-acum despărțirea
Dintre ahei și troieni.*

Cuvîntul „răznire”, care înseamnă „despărțire, depărtare pe furîș (dintr-un loc)” nu e potrivit.

V. 99—100

*... ἐπεὶ κακὰ πολλὰ πέπασθε
εἴνεκ' ἐμῆς ἐριδος καὶ Ἀλεξάνδρου ἐνεκ' ἀρχῆς.*

În aceste versuri am adoptat textul din ediția lui P. Mazon, care a înlocuit locuțiunea πέπασθε, propusă de Eustathius prin πέπασθε din majoritatea manuscriselor și a menținut ἀρχῆς față de conjectura lui Bekker care, după analogia cu alte locuri ale *Iliadei* (d. ex. VI, 356 sau XXIV, 28) a propus ἀτῆς¹⁰.

¹⁰ V. și Ameis-Hentze, *Anhang*, I, p. 181 urm.

Traducerea din toate edițiile lui G. Murnu nu redă exact sensul originalului grecesc. Cităm versiunea lui Murnu³ (v. 98—99) :

... Dup-atîtea nevoi și necazuri

Ce-ați pătimit de la mine din sfada-ncepută de Paris.

În textul homeric e vorba însă de ἐμῆς ἐριδος, de lupta lui Menelau pentru Elena. De aceea credem că mai bine se prezintă versiunea :

... după atîtea nevoi ce v-aduse

Lupta pe care-o duc eu, pornită din vina lui Paris.

V. 120 (121°). — Și aici, ca în I, 193, creația lui G. Murnu „brațalbă” se va înlocui printr-o versiune corespunzătoare lui λευκώλενος, versul primind forma :

Iris s-arată atunci Elenei cea albă la brațe.

V. 145—148 (146°—149°) prezintă pe cei 7 bătrîni ai poporului, sfetnici ai lui Priam, care-l însoțesc și pe turnul de deasupra Porții Schee. Nu rezultă din Murnu² și Murnu³ această situație, deoarece nu e redat termenul δημογέροντες din original.

Adoptînd versiunea din Murnu¹, vom înlocui pe „acolo” din Murnu² și Murnu³ prin „bătrînii” din Murnu¹, dînd versului 145 (146°) forma :

Stau împrejurul lui Priam bătrînii Timoites și Pantos,

continuarea rămînînd cea din Murnu² și Murnu³.

V. 208 (210°). — Versul :

στάντων μὲν Μενέλαος ὑπείρεχεν εὐρέας ὤμους

e tradus în Murnu² și Murnu³ :

Cum stătea oblu, Menelau, vedeai că-l întrece din umeri,

în care cuvîntul „oblu”, folosit în Transilvania mai mult pentru lucruri decît pentru persoane, nu se potrivește. E mai potrivită și mai clară versiunea din Murnu¹.

Stînd în picioare, Menelau vedeai că-l întrece din umeri

V. 222 (224°). — Versul :

οὐ τότε γ' ὦδ' Ὀδυσῆος ἀγασσάμεθ' εἶδος ἰδόντες

este tradus în Murnu¹

De-asta noi nu ne mirarăm atunceia făptura văzîndu-i,

în Murnu² și Murnu³ :

Dar de făptura-i atunci noi nu ne mirarăm atîta,

în P. Mazon :

Et nous songions moins désormais à admirer sa beauté.

În ambele versiuni ale lui G. Murnu, textul nu e clar. Căci acest vers 224° din originalul homeric are, cum este firesc, legătură strînsă cu

versurile precedente. Dacă îl legăm, ca sens, numai cu v. 210° și 211°, în care Antimah descrie înfățișarea celor doi oaspeți ai săi, Menelau și Odiseu

Dacă ședeau, Odiseu părea mai mareț la vedero (Murnu¹),

atunci trebuie adoptată interpretarea lui P. Mazon : după ce-i ascultară vorbirea, troienii din adunare se gîndeau mai puțin la înfățișarea lui exterioră decît la elocința lui bărbătească.

Credem însă că sensul acestui vers trebuie adus mai curînd în legătură cu versurile imediat anterioare (216°—220°), în care Odiseu este prezentat, în momentul de concentrare dinaintea începerii vorbirii, stînd „cu ochii plecați la pămînt, cu privirea boldită . . .” „ca un nepriceput, ca un șui sau ca un crunt de minie” (Murnu³). După ce-și dădu însă drumul glasului său puternic și cuvintele începură să i se depene — nu line, cum traduce G. Murnu, ci — asemănătoare fulgilor de zăpadă mițați de viscol — *ἔπεα νιφάδεσσιν ἐοικότα*, atunci asistența troiană, spune Antimah, uită sentimentul de nemulțumire ce i-l produsese ținuta lui dinaintea începerii vorbirii. Căci *ἄγαμαι* înseamnă „a admira”, dar și „a fi surprins de ceva în mod neplăcut”, „a se supăra, a se revolta de ceva”, sens pe care-l întîlnim adesea în epopeile homerice.

Așa interpretează versul scholiile¹¹ și interpretarea lor e adoptată de Causer.

Poetul, descriind pe Odiseu în starea lui de concentrare, înainte de a vorbi, ca pe un om ageamiu, speriat și șui, a avut mai curînd interesul de a reveni imediat asupra acestei imagini, cînd el și-a terminat vorbirea, decît de a face o aluzie la înfățișarea lui, care e amintită doar tangențial în comparație cu Menelau (v. 208—209=210°—211°), unde nici nu e folosit cuvîntul *καλός*, ci *γεραρός* „impunător”.

De aceea versurile 219—222 (221°—224°) vor primi contextul mai potrivit :

*Cum însă prinse din pieptu-i puternicul glas să răsune
Vorbile-n trîmbe curgeau ca fulgii de nea viscolită
Iarna, și nimeni n-ar fi putut să se-ntreacă cu dînsul :
Astfel uitarăm deodată de mîtra-i ce-o clipă văzurăm.*

V. 228 (230°). — După ce prezintă într-un singur vers pe Aias, Elena trece, fără a fi întrebată, la prezentarea lui Idomeneu :

*Ἰδομενεὺς δ' ἐτέρωθεν ἐνὶ Κρήτεσσι θεὸς ὥς
ἔσση'* . . .

tradusă în Murnu² și Murnu³ :

Idomeneu, al cretanilor Domn, ca un zeu îi stă-n față.

În Murnu¹ versul are același context, cu modificarea „ca un zeu stă alături”.

Traducerea din toate edițiile poate produce confuzie, căci s-ar putea crede că Idomeneu stă în față sau alături de Aias ca un zeu, pe cînd poetul

¹¹ Ameis-Hentze, *Anhang*, I, p. 189 urm.

Iliadei afirmă că Idomeneu se ridică printre cretani ca un zeu. Și-apoi ἐτέρωθεν nu înseamnă „în față”, ci „în partea cealaltă, în altă parte, dincolo”. Elena îl arată cu un gest al mîinii. De aceea mai potrivită este traducerea :

Între cretani ca un zeu se înalță cold Idomeneu

V. 245—246 (247°—248°). — Nu e vorba numai de o cupă de aur, ci de mai multe (χρύσεια κύπελλα), din care comandanții ahei și troieni, prezenți la ceremonia jertfei, aveau să aducă libațiuni zeilor. Deci :

... Ideos

Cu-o lucitoare ptrnaie în mînă și cupe de aur.

De remarcat că în aceste versuri, G. Murnu a folosit în edițiile sale a doua și a treia cuvîntul „pîrnaie” pe care-l înlocuise din ediția 1 în cîntul I, v. 594 (598°).

V. 285 (287°). — În rugăciunea lui Agamemnon către zeii, cărora le aduce jertfă înainte de duelul lui Menelau cu Paris, comandantul armatei ahee cere de la troieni, pentru cazul că Paris ar fi biruit, nu numai restituirea Elenei și a comorilor luate de Paris o dată cu ea, ci și o despăgubire de război corespunzătoare :

ἡ τε καὶ ἐσσομένοισι μετ' ἀνθρώποισι πέληται.

Versul e tradus bine în toate edițiile lui G. Murnu. Cităm după Murnu³ :

*Da-vor așîderea plata războiului ce se cuvine,
Pildă să fie și celor ce vin după noi, tuturor.*

I. H. Voss de ex. interpretează versul 287° în înțelesul că această despăgubire de război să fie plătită, în continuare, tuturor generațiilor viitoare ale aheilor : „Busse ... die fürder dauere bei kommenden Menschengeschlechtern”, iar P. Mazon : « récompense décente, qui profite aux générations à venir ».

V. 324 (326°). — După ce Hector și Odiseu delimitează, între oștile ahee și troiene, locul pe care se va desfășura duelul dintre Paris și Menelau, Hector elatină, cu fața întoarsă, coiful, din care sare sorțul lui Paris. Acesta va începe duelul. Textul homeric continuă :

οἱ μὲν ἔπειθ' ἵκοντο κατὰ στίχας, ἥχι ἐκάστω
ἵπποι ἀερσίποδες καὶ ποικίλα τεύχε' ἔκειτο·

versuri traduse în Murnu² și Murnu³ :

Stete mulțimea pe rînd, fiecare pe-aproape de caii ...

Nu e clar textul versiunii românești. Poetul ne spune că luptătorii ahei și troieni, care înaintează unii împotriva altora, pînă ce sînt opriți de către Hector și de către Agamemnon, părăsescarele de luptă și-și așază armele pe pămînt, spre a asculta propunerea lui Hector pentru duelul Paris-Menelau și a asista la desfășurarea lui.

Cum pregătirile pentru duel sînt terminate în momentul cînd sorțul hotărăște cine să-l înceapă, aheii și troienii, care stăteau învîlmășiți pe

lîngă carele și armele lor, se așază în front, cum am spune astăzi cu un termen militar modern, cu fața spre terenul de luptă, spre a urmări fazele duelului. Vom traduce deci :

*Oamenii-n giruri s-așază, cu toți pe-aproape de caii
Cei sîllăreți ...*

V. 333 (336°). — Cuvintele $\kappa\rho\alpha\tau\iota$ δ' ἐπ' ἰφθίμῳ le traduce Murnu¹ prin „pe capu-i puternic”, iar Murnu² și Murnu³ „în capul vîrtos”.

Deși cuvîntul „vîrtos” are în limba romînă și sensul de „puternic, viguros, robust, voinic”, în textul *Iliadei* se poate produce o confuzie cu sensul mai obișnuit al cuvîntului de „îndesat, tare, solid”.

Credem că la altă însușire a capului lui Paris s-a gîndit poetul, cînd l-a numit ἰφθίμος, și anume la aceea de „semeț”, prinsă și de P. Mazon în traducerea sa („sur la tête fière”). Versul va fi deci :

*Marele, feapănul scut, și în capul semeț el își pune
Luciul coif ...*

V. 411—414 (414°—417°). — Versurile :

*μή μ' ἔρεθε, σχετλίη, μή χωσαμένη σε μεθείω ...
μέσσω δ' ἀμφοτέρων μητίσσομαι ἔχθεα λυγρά,
Τρώων καὶ Δαναῶν· σὺ δέ κεν κακὸν οἶτον ὄληται*

cuprind amenințarea Afroditei, aruncată Elenei, care înfruntase totemai pe zeiță. Îndeosebi ultimele două versuri nu sînt traduse clar nici de către I. H. Voss, nici de către P. Mazon, iar G. Murnu ne dă, în toate edițiile, cam același text, insuficient de lămurit :

*Și să-i aprind pe troieni și pe-ahei la o strașnică sfadă
Cărei tu jertfă să cazi și să pieri de-o grozavă piere.*

V. 416° cuprinde o continuare a amenințării începute în v. 414°, verbul μεθείω din 414° e continuat de μητίσσομαι (= μητίσωμαι) din v. 416°. Ἐχθεα λυγρά din v. 416° exprimă ura troienilor și danailor, dar nu a unora împotriva celorlalți, ci a amîndurora împotriva Elenei. Probabil la acest loc din *Iliada* s-a gîndit poetul *Eneidei*, cînd, în cîntul II, v. 573, a pus în gura lui Enea următoarele cuvinte la adresa ei : *Troiae et patriae communis Erinys*¹².

Această idee trebuie exprimată clar și în versiunea romînească :

*Între-amîndoi să te-mping ca motiv de strașnică urd
Împotrivă-ți, și tu să pieri de grozavă piere.*

V. 437 (441°). — Versul homeric

ἀλλ' ἄγε δὴ φιλότῃ τραπελομεν εὐνηθέντε

e tradus în Murnu² și Murnu³ :

Haide mai bine-n crivat amîndoi să ne dăm la iubire

¹² Cauer, la *Il.*, III, 416.

Credem că e de preferat versiunea din Murnu¹, cu o mică modificare :

Haide, mai bine-amîndoi să gustăm plăcerca iubirii

Regionalismul „crivat” dă versului, în Murnu² și Murnu³, un suflu de prozaism supărător, care supără și în textul poemului „Călin” de Eminescu¹³ :

Doarme fata de-mpărat,
Înecată de lumină e întinsă în crivat.

Și dacă voim să redăm exact ideea din original, putem traduce versul :

Haide mai bine în pat să gustăm plăcerea iubirii

Cuvîntul „crivat” va fi înlocuit prin „pat” și în v. 444 (447”), ca în Murnu¹.

CÎNTUL IV

V. 59

Kaí me πρεσβυτάτην τέκετο Κρόνος ἀγκυλομήτης

e tradus în Murnu² și Murnu³ prin :

Tată mi-i Cronos istețul și sint cea mai mare din toate
Fetele lui.

Credem că Hera nu vrea să spună că e cea mai mare, ca vîrstă, între fetele lui Cronos, cum se poate interpreta textul versiunii românești, ci că e cea mai de respectat între toate zeitățile feminine ale Olimpului (P. Mazon : *a u g u s t e e n t r e t o u t e s* ; I. H. Voss : *die e r h a b e n s t e T o c h t e r*). Aproximativ același sens îl găsim și în Murnu¹.

Tată mi-i Cronos vicleanul și sint o zeiță frunțasă

De altfel, Hera are epitetul de πρέσβα θεά în *Iliada* V, 721, VIII, 383 și în alte locuri. Pe lingă Hera, fiice ale lui Cronos mai erau Demeter și Hestia, pe care, desigur, Hera nu le întrebuințează ca termen de comparație.

De aceea vom da cuvîntului πρεσβυτάτη sensul lui figurat, atît de frecvent în epopeile homerice, și vom traduce v. 59—60 :

*Tată mi-i Cronos vicleanul, cea mai slăvită zeiță
Sînt între toate, nălțată prin naștere întii și fiindcă
Eu și-s nevastă.*

V. 67 (66°). — Ὑπερχύδαντας Ἀχαιοῦς, spus de Hera, care protejează și iubește pe ahei, trebuie tradus printr-un epitet, care să-i facă agreabili în fața lui Zeus, cel puțin pentru un moment. De aceea „danaii beți

¹³ V. *Opere*, ediția Perpessicius, I, 79.

de mărire” din Murnu ² și Murnu ³ pare mai puțin potrivit decît „aheii cei beți de izbîndă” din Murnu ¹. I. H. Voss traduce pe ὑπερκύδαντας prin „siegesstolz”, P. Mazon prin „superbe”.

ὑπερκύδας este la Homer un ἄπαξ εἰρημένον, folosit numai în acest vers din *Iliada*, care se repetă întocmai ca versul 71 al aceluiași cînt, și înseamnă (după Pape) „prea vestit, renumit, viteaz”, dar și (după Menge) ¹⁴ „beat de izbîndă” și „prea curajos, prea inimos”.

Dacă nu ne oprim la versiunea din Murnu ¹,

Vrajba să-nceapă lovind pe-aheii cei beți de izbîndă,

pentru care surpriza unui atac neașteptat ar fi cu atît mai mare, epitetul cel mai potrivit pentru aheii protejați de ea, ar fi în gura Herei, „prea inimoși”, care, introdus în versiunea din Murnu ² și Murnu ³, ar da versului următorul context :

Lupta să-nceapă din nou cu aheii prea inimoși.

V. 107 (109°). — În Murnu ² și Murnu ³ s-a strecurat o greșeală de tipar *paisprece* în loc de *șaisprece* (ἐκκαίδεκάδωρα), cum bine e în Murnu ¹.

V. 125 (128°). — Ἀγελείη, epitetul constant al zeiței Atena ca zeiță războinică, îl traduce G. Murnu în toate edițiile sale prin „prădalnic”. Cuvîntul ἀγελείη, compus din ἄγω (aduc) și λεία (pradă de război), înseamnă, de fapt, „aducătoare de pradă de război, de trofee”, sens de care nici nu se apropie cuvîntul românesc „prădalnic”, al cărui înțeles principal este, cînd e vorba de oameni, „pus pe pradă, pe jaf”.

E drept că e greu să traducem, printr-un singur cuvînt, acest epitet al Atenei, pe care I. H. Voss îl traduce prin „des Zeus siegesspendende Tochter”, P. Mazon „La Ramasseuse de butin”. Credem că redăm mai potrivit sensul versurilor 127°—129° din original, prin :

... Dar nu te uitară pe tine

Zeii, Menelau, și-nlîi de mari biruinși purtătoarea

Fîică-a lui Zeus; ușor abale din cale săgeata

Și de la trupu-ți o-nlătură-așa ...

Corectăm aici, pe „de la trupu-i” din Murnu ² și Murnu ³ prin „de la trupu-ți” cum cere sensul versului homeric.

V. 148—149 (153°—154°). — Versurile :

τοῖς δὲ βαρὺ στενάχων μετέφη κρείων Ἀγαμέμνων
χειρὸς ἔχων Μενέλαον· ἐπεστενάχοντο δ' ἑταῖροι

sînt traduse în Murnu ² și Murnu ³ :

... Ținîndu-l de mîn-¹Agamemnon

Prinse-a ofta din adînc și zise-nsoțit de tovarăși.

¹⁴ H. Menge, *Griechisch-deutsches Wörterbuch*, Berlin, 1903.

Se vede imediat că versiunea românească nu redă sensul din textul homeric, în care se spune că și cei din jurul lui Agamemnon oftează deodată cu Agamemnon.

În Murnu ¹ e redat acest sens, în versurile :

Însă din greu suspinînd cu tovarășii săi împreună,
Miinile-i strînse, zicînd puternicul crai Agamemnon.

E mai nimerit poate :

... Ținîndu-l de mîn-Agamemnon
Zise oftînd din adînc, și-oflară la fel cei din juru-i.

V. 153—154 (158°—159°). — Δεξιὰ traduce G. Murnu în toate edițiile sale prin „strînsul de mîini”, adăugînd în Murnu ² și Murnu ³ un „laolaltă” în versurile :

Nu e-n zadar jurămîntul, nici strînsul de mîini laolaltă,
Singele mieilor și-nchinătele vinuri, chezașii credinței.

Mai clar și mai corespunzător textului din versurile homerice mi se pare a fi :

Nu e-n zădar jurămîntul nici mîinile strînse-nlîrîndu-l,
Mieii jertfiți și-nchinătele vinuri, chezașii-nvoielii.

V. 171—172 (176°—177°). — Versurile :

καὶ κέ τις ὧδ' ἔρρει Τρώων ὑπερηνόρε'ντων,
τύμβῳ ἐπιθρόσκων Μενελάου κυδαλίμοιο

sînt traduse în Murnu ² și Murnu ³ :

Poate cumva la troieni, semeți cum ei sînt, oarecine
Zice-va stînd pe mormîntul slăvitului frate Menelau.

Cuvîntul ἐπιθρόσκων nu e bine redat prin „stînd”, deoarece el înseamnă „săriînd pe ...” A sări pe mormîntul unui mort era, la vechii elini, un semn de supremă batjocură, cum e la romîni a juca pe mormîntul cuiva. În Murnu ¹ e prinsă nuanța :

Iar din semeții troieni oarecine să rînd pe mormîntul
Fratelui meu cel slăvit, cu ris dup-aceea va zice.

Numai că în textul românesc trebuie să apară genitivul Μενελάου κυδαλίμοιο, așezat în textul homeric pregnant la sfîrșit de vers (177°). De aceea vom modifica textul din Murnu ¹ introducînd în el și acest genitiv :

Iar din semeții troieni, cineva să rînd pe mormîntul
Lui Menelau prea vestitul, în ris și ocară va spune.

Traducerea textului homeric așa cum o propunem noi e potrivită și din punctul de vedere al continuării textului din Murnu ² și Murnu ³, care traduce bine ὥς ποτέ τις ἔρρει din v. 177 (182°) prin „astfel va rîde”.

V. 186—187 (193°—194°). — Versurile :

... Μαχάονα δεῦρο κάλεσσον,
φῶτ' Ἀσκληπιοῦ υἱὸν ἀμύμονος ἰητῆρος

sînt traduse în Murnu ² și Murnu ³:

... cheamă-l încoa pe Mahaon, feciorul
Vraciului cel mai destoinic al oastei Asclepiu ...

dîndu-se impresia că Asclepiu este vracul cel mai destoinic din armata ahee.

Mai stîngaci, dar mai aproape de textul homeric, sînt redată versurile din Murnu ¹:

... Cheamă-l încoa pe Mahaon
Cel ce născut e din lecnitorul cel vrednic Asclepiu,

Credem mai potrivită versiunea:

... Cheamă-l încoa pe Mahaon, feciorul
Vraciului mare și vrednic Asclepiu să vie să vadă
Iute pe frațele meu.

V. 202—205 (210°—213°). — În toate edițiile sale, G. Murnu traduce pe ó δ' ἐν μέσσοισι περίστατο ἰσὺθεος φῶς din v. 212° (205^m) prin „și în mijlocul lor ca un zeu sta rănitul”, referind cuvintele la persoana lui Menelau ca și I. H. Voss:

... wo Atreus' Sohn Menelaos
Blutend stand und um jenen die Edelsten alle versammelt
Rings, er selbst in der Mitte, der götterähnliche Streiter.

Și K. F. Ameis a avut, în primele sale ediții ale *Iliadei*, aceeași concepție despre acest loc, traducînd „er aber, der gottgleiche Mann stand aufrecht in der Mitte”, ceea ce ar dovedi curajul și rezistența lui Menelau. Dar C. Hentze, care a continuat opera lui K. F. Ameis pentru acest cînt al *Iliadei*, revine, în comentariul său la aceste versuri, asupra interpretării antecesorului său, arătînd că fraza care începe cu ó δέ... introduce un moment nou în acțiunea epică și trebuie referită la Mahaon ¹⁵. Și-apoi e nevoie de un element nou de legătură între înștiințarea lui Mahaon prin Taltibiu, pornirea amîndurora înspre locul unde se afla rănit Menelau, și extragerea sulitei din rana acestuia.

De aceea, reproducînd versiunea din Murnu ² și Murnu ³, cu corectivul să referim cuvintele ó δ' ἐν μέσσοισι περίστατο ἰσὺθεος φῶς la Mahaon, vom da versiunii următorul context:

Cum ei sosiră pe unde stătea săgetatul Menelau
Și-unde în juru-i acum s-adunaseră lofi căpitani,
Omul cu chipul de zeu păși între ei și deodată
Smulse din bine lucrata centură-ascuțita săgeată.

Astfel e redat mai bine și sensul lui περίστατο, care înseamnă „a păși, a se alătura, a se ivi”.

V. 225 (232°). — Versul:

καὶ ῥ' οὖς μὲν σπεύδοντας Ἴδοι Δαναῶν ταχυπόλων

¹⁵ Cf. Ameis-Hentze, *Anhang*, 2. Heft, Leipzig, 1882, p. 40.

e tradus în Murnu ² și Murnu ³ :

Și-unde vedea că dau zor cu caii cei repezi aheii,

ceea ce nu redă exact sensul textului original, în care ταχυπόλων (gen. al lui ταχύπωλος) este epitet al danailor. De aceea vom traduce :

Și-unde vedea că dau zor danaii de cai strunitorii.

V. 235 (242°). — Cuvîntul *ῥήτωρες* e tradus în Murnu ² și Murnu ³ prin „luptători numai cu arcu”, pe cînd în Murnu ¹ citim versiunea „buni doar de gură”.

Cuvîntul *ῥήτωρες* poate să derive din *ῥή* (ion. *ῥή*) „voce, glas, gură” și tulpina verbală — *μαρ* (cf. *μαρμαίρω* = a străluci), sau din *ῥός* „săgeată” și aceeași tulpină verbală. În primul caz, *ῥήτωρες* înseamnă „bun (doar) de gură, flecar”, în al doilea „bun numai în lupta cu arcu”. Unii au pus cuvîntul în legătură cu *ῥόν* „violeta” și *ῥόρος* „soartă” și l-au interpretat „avînd soarta unei vioarele; cu viață scurtă” — interpretare desigur greșită aici.

Care interpretare se potrivește în acest loc al *Iliadei*?

Agamemnon este furios. El caută cuvinte grele de ocară, și atunci nu poate folosi, în acest scop, epitetul „luptători numai cu arcu”, deoarece, cu puține versuri înainte, în ordinul dat lui Taltibiu să-l aducă repede pe Mahaon, se exprimă elogios despre arcașul lician Pandaros, numindu-l *τέξων εὖ εἰδώς*, „meșter arcaș” în traducerea lui G. Murnu (v. 189=196°). De aceea vom adopta cealaltă interpretare a cuvîntului, pe care a folosit-o G. Murnu în prima sa ediție și pe care o folosește C. Hentze („Maulhelden”) și P. Mazon („criards”). Numai I. H. Voss traduce „pfeilgeübte Argeier”.

Vom traduce deci, modificînd textul din Murnu ² și Murnu ³ :

... Voi luptătorii

Numai cu gura, ahei! Fricșilor, nu vi-i rușine?

V. 266 (273°). — Versul :

ἤλας δ' ἐπ' Αἰάντεσσι κίων ἀνὰ οὐλαμὸν ἀνδρῶν

e tradus în Murnu ² și Murnu ³.

Și-ntre șiraguri umblind, ajunse pe unde-au fost Aias,

Care-amîndoi se-narmară.

Mi se pare mai corespunzătoare textului homeric versiunea din Murnu ¹ :

Merse la Aias cei doi, umblînd prin a oastei desime,

sau poate și mai clar :

Și străbătînd vîlmășagul, la cei doi Aias ajunse,

Care-amîndoi se-narmau.

V. 273 (279°). — În mîiastra traducere a acestui pasaj din *Iliada*, versul :

ρίγησέν τε ἰδὼν ὑπὸ τε σπέος ἤλασε μῆλα

e tradus în Murnu² și Murnu³:

Dînsul atunci se-nfioară și-și h u i e sub peșteră turma.

Verbul „a hui” cu sensul grecescului ἐλαύνω nu e cunoscut în limba literară, nici în cea populară a vreunei regiuni din țara noastră. De aceea vom adopta versiunea din Murnu¹ integrînd-o în Murnu² și Murnu³.

Dînsul atunci se-nfioară și-și mină în peșteră turma.

V. 273 (280°). — Versul care încheie minunata comparație din acest pasaj al cîntului IV din *Iliada*, nu redă bine în Murnu² și Murnu³ dualul Αἰάντεσσι:

Negre-ndesite, tot astfel porniră, minate de Aias
Cetele de luptători.

E vorba și aici de cei doi Aias. Întregul pasaj v. 280°—282° e mai bine redat în Murnu¹, pe care-l adoptăm, integrîndu-l în textul din Murnu² și Murnu³:

*Tochmai așa cu părechea făloșilor Aias spre luptă
Negre-ndesite-a voinicilor rînduri, potrivă cu zeii,
Înaintau, o pădure zburliță de lănci și de scuturi.*

V. 283—284 (290°—291°). — Versul 290° e redat în Murnu² și Murnu³ printr-un pentametr:

Iute-a lui Priam cetate-ar cădea cucerită.

Cum versurile 290°—291° sînt repetate aidoma din cîntul II, v. 372°—373°, credem că e bine să reproducem aici versiunea lor după Murnu² și Murnu³ (v. 365—366):

*Iute cădea mai demult a craiului Priam cetate
Lesne luată fiind și dărmată de mîinile noastre.*

V. 357—358 (365°—366°). — Versurile homerice:

εἶπε δὲ Τυδίδης ὕδ' ὄν ὑπέρθυμον Διομήδεα
ἔσπεῶν' ἐν θ' ἱπποισι καὶ ἄρμασι κολλητοῖσιν

sînt traduse în Murnu² și Murnu³:

Și întilni mai încolo pe mult inimosul Tidide
Care stătea între cai în teleaga cea bine-ntocmită.

Cel de-al doilea vers (358) nu e clar. Cum stătea „î n t r e cai, în teleaga cea bine-ntocmită”? Versul 366° cuprinde o hendiadă, care poate fi tradusă:

Care stătea în caru-i solid cu caii în hamuri.

(Continuare în numerele viitoare).

DEUTUNGEN HOMERISCHER TEXTE

ZUSAMMENFASSUNG

In dieser ersten Fortsetzung seines Studiums „Deutungen homerischer Texte“, von dem ein Teil in Bd. V der *Studii Clasice*, S. 271—286 veröffentlicht wurde, verfolgt der Verfasser dieselben Ziele : a) den Sinn einiger in der rumänischen Übersetzung unklar wiedergegebenen Verse zu ergründen ; b) vom Übersetzer ausgelassene Verse zu übersetzen und Hexameter, die nur durch Pentameter wiedergegeben sind, zu ergänzen ; c) grammatische Konstruktionen, deren Verständnis eine andere Übersetzung als die in Murnus' Ausgaben enthaltenen erfordert, zu erklären ; d) dort, wo es notwendig erscheint, Textkritik zu üben und Murnus' eigene rumänische Wortschöpfungen von Gesichtspunkte ihrer sprachlichen Bedeutung und ihrer Dauermöglichkeit zu prüfen.
